

Stichting NIOC

Stichting NIOC en de NIOC kennisbank

Stichting NIOC (www.nioc.nl) stelt zich conform zijn statuten tot doel: het realiseren van congressen over informatica onderwijs en voorts al hetgeen met een en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin des woords.

De stichting NIOC neemt de archivering van de resultaten van de congressen voor zijn rekening. De website www.nioc.nl ontsluit onder "Eerdere congressen" de gearchiveerde websites van eerdere congressen. De vele afzonderlijke congresbijdragen zijn opgenomen in een kennisbank die via dezelfde website onder "NIOC kennisbank" ontsloten wordt.

Op dit moment bevat de NIOC kennisbank alle bijdragen, incl. die van het laatste congres (NIOC2025, gehouden op donderdag 27 maart 2025 jl. en georganiseerd door Hogeschool Windesheim). Bij elkaar zo'n 1500 bijdragen!

We roepen je op, na het lezen van het document dat door jou is gedownload, de auteur(s) feedback te geven. Dit kan door je te registreren als gebruiker van de NIOC kennisbank. Na registratie krijg je bericht hoe in te loggen op de NIOC kennisbank.

Het eerstvolgende NIOC vindt plaats op 18 maart 2027 in Arnhem en wordt georganiseerd door HAN University of Applied Sciences.

Reacties over de NIOC kennisbank en de inhoud daarvan kun je richten aan de beheerder:

R. Smedinga kennisbank@nioc.nl.

Vermeld bij reacties jouw naam en telefoonnummer voor nader contact.

Het HEAO Overleg Informatica - een unieke vorm van samenwerking

Henk Plessius, Boudewijn Rietveld
HEAO Overleg Informatica
p/a Hogeschool Enschede, sector Economie
Postbus 2611
7500 CP Enschede

Samenvatting

In dit artikel wordt ingegaan op een uniek samenwerkingsverband tussen hogescholen: het HEAO Overleg Informatica (HOI). De werkwijze en resultaten van de afgelopen twee jaar worden belicht. Een dergelijke samenwerkingsvorm kan wellicht als inspiratiebron en voorbeeld dienen voor andere schooltypes en vakgebieden.

1 Inleiding

Het Hoger Beroeps Onderwijs (HBO) is in beweging. Na de fusiegolf (1986/87) zijn in Nederland ± 80 hogescholen ontstaan waarin diverse hogere beroepsopleidingen geconcentreerd zijn.

Eén van deze opleidingen is het HEAO (Hoger Economisch en Administratief Onderwijs). Tussen de HEAO's was al enige vorm van samenwerking tot stand gekomen op het gebied van informatica. Om deze waardevolle samenwerking niet te verliezen in het fusiegeweld is door de HEAO's een orgaan opgericht: het HEAO Overleg Informatica (HOI).

Het HOI is een unieke vorm van samenwerking: alle 23 hogescholen met een HEAO werken hierin vrijwillig samen. Dat ze hier ook het belang van inzien blijkt uit de bekostiging: de hogescholen betalen (op basis van het aantal HEAO-studenten) het HOI volledig zelf. Deze financiering staat er borg voor dat het HOI geen slapend overlegorgaan wordt. De werkzaamheden van het HOI moeten steeds als nuttig ervaren worden door de deelnemende hogescholen.

Naast de structuur en de 100% participatie op vrijwillige basis is er nog iets opmerkelijks te melden, namelijk de aanpak van het informatica-onderwijs.

In het verleden mengde de leiding van een school zich nauwelijks met het onderwijs in de informatica. Zo werd de invulling van het vak AIV (Automatisering van de Informatie Verzorging) aan de sectie AIV of aan individuele docenten overgelaten.

Uit de automatiseringspraktijk is echter bekend hoe gevaarlijk het is als in projecten de materie kennis en de managementinbreng ontbreken.

Het HOI is daarom van mening dat de kennis over automatisering ook moet worden geïntegreerd in andere vakken. Bovendien sluit dit aan op ontwikkelingen binnen het HBO waarbij het beroepsprofiel steeds meer het uitgangspunt vormt voor het onderwijs, in plaats van keuzes vanuit de vaksectie.

2 Waarom een HEAO-overleg over informatica-aangelegenheden?

De veranderingen die plaatsvinden binnen de HBO-wereld zijn niet alleen op te vatten als bedreigingen, maar ook als kansen. Zo is er bijvoorbeeld landelijk veel geld beschikbaar om nieuwe technologieën te stimuleren. Dat is zeer interessant voor o.a. HEAO's die aandacht willen besteden aan zaken als informatisering, telematica en logistiek.

Belangrijk daarbij is hoe je als hogeschool voor dergelijke subsidies in aanmerking kunt komen. Dat is niet altijd zo doorzichtig. In ieder geval blijkt in de praktijk dat de informatie over dergelijke zaken slechts langzaam en onvolledig doordringt tot de belanghebbenden.

Bovendien is er geld beschikbaar voor bijvoorbeeld sectorale leerstofontwikkelingsprojecten waarin meerdere HEAO's participeren. In een dergelijk project wordt gezamenlijk gewerkt aan het ontwikkelen van geavanceerde leerstof op het gebied van het toepassen van informatica en informatiekunde.

Daarnaast blijkt het nuttig dat de HEAO's elkaar op de hoogte houden van interessante ontwikkelingen en bij gebleken belangstelling in kleiner of groter verband gezamenlijke projecten uitvoeren (bijv. onderzoek naar mogelijke vervangers van de Prime minicomputer of het installeren van netwerken).

Kortom, om het bovenstaande mogelijk te maken, bleek behoefte aan een communicatie tussen HEAO's betreffende de informatica-aangelegenheden (in de breedste zin). Daarbij werd gedacht aan nascholing van docenten, het toepassen van informatica in andere vakken, het verbeteren van de leerstof en het lesmateriaal voor het vak AIV. Daarnaast aan hardware- en softwarekeuze (uitwisseling over leveranciers-ervaringen) en vooral inzicht in beschikbare (landelijke) subsidiepoten. Vanuit

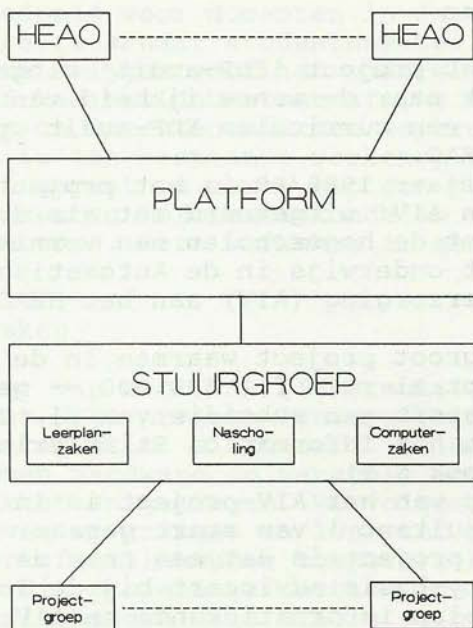
deze communicatie-behoefte is het HEAO-overleg Informatica (HOI) opgericht met als doelstellingen:

- Het organiseren van voorlichtingsactiviteiten, zowel over ontwikkelingen binnen, als over de plaats van het informatica-onderwijs in het HEAO.
- Het formuleren van adviezen t.b.v. instellingen voor HEAO.
- Het optreden naar (potentiële) subsidiegevers en naar de overheid.
- Het vertegenwoordigen van de gezamenlijke HEAO's t.b.v. het Nascholingsproject Nieuwe Technologieën (NaBoNT).
- Het initiëren en coördineren van gezamenlijke (leerplan-) projecten.
- Het uitwisselen van relevante informatie met betrekking tot het hele werkveld.
- het opbouwen van een relatienetwerk.

3 Hoe is het HOI georganiseerd?

Het HOI bestaat uit een platform informatica, een stuurgroep en projectgroepen (zie figuur 1).

- In het platform heeft iedere HBO-instelling (waaraan een HEAO is verbonden) met één vertegenwoordiger zitting. Het platform heeft vooral een klankbordfunctie. In het platform kunnen de vertegenwoordigers informatie en ideeën uitwisselen over de ontwikkelingen op het gebied van informatiekunde en de informatica.
- Ten behoeve van de beleidsvoorbereidende en inhoudelijke activiteiten is vanuit het platform een stuurgroep samengesteld. Deze stuurgroep bestaat uit een voorzitter, een secretaris en drie portefeuillehouders aangevuld met externe deskundigen. De portefeuillehouders bestrijken een drietal aandachtsgebieden, te weten het computergebruik, leerplannen en na- en bijscholing. Voor inbreng van buiten het onderwijs zijn drie externe deskundigen aangezocht.
- Voor de uitvoering van projecten op het gebied van leerstof-ontwikkeling en computergebruik worden projectgroepen ingesteld. In een projectgroep werken docenten uit verschillende HEAO's samen. Een projectgroep werkt volgens een nauwkeurig beschreven plan aan één onderwerp en legt verantwoording voor haar activiteiten en resultaten af aan de stuurgroep.

Figuur 1
De organisatie van het HOI

4 Wat doet het HOI?

Het HOI is eigenlijk een grote, landelijke vakgroep, en overkoepelt als zodanig het informatica-onderwijs op alle HEAO's.

Het HOI rekent het tot zijn taak onderwijskundige en organisatorische ontwikkelingen op het gebied van de informatica en informatiekunde onder de aandacht van de aangesloten HEAO's te brengen. Tevens ontwikkelt het HOI beleidsmatige en projectmatige initiatieven. Het HOI houdt zich bezig met zaken als de nascholing van docenten, het opstarten van leerplanprojecten en het verspreiden van kennis op apparatuur- en programmatuurgebied. Bovendien worden initiatieven genomen om tot gezamenlijke standpunten op allerlei terreinen te komen.

4.1 Leerplanzaken

- In 1988 is het project 'EDP-audit' uitgevoerd: een vooronderzoek naar de wenselijkheid van en de mogelijkheden om een curriculum EDP-audit op te nemen binnen het HEAO.
- In het cursusjaar 1988/89 is het project 'Vernieuwing leerplan AIV' uitgevoerd met als doel in wisselwerking met de hogescholen een vernieuwd leerplan voor het onderwijs in de Automatisering van de Informatie Verzorging (AIV) aan het HEAO op te stellen.
Dit was een groot project waarmee in de projectperiode in totaal ruim fl. 500.000,-- gemoeid was. Het project heeft een subsidie van fl. 260.000,-- ontvangen van het INformatica Stimulerings Platform (INSP) (zie ook § 5).
- Als follow-up van het AIV-project is in 1989 het project 'Consultancy' van start gegaan. De bedoeling van dit project is dat een team de hogescholen op consultancy-basis adviseert bij de implementatie van het leerplan informatiekunde en AIV. Dit team bestaat uit mensen, afkomstig van verschillende HEAO's + een organisatie-adviseur.
- Continu wordt met de hogescholen nagedacht over de plaats van de BI- (Bedrijfskundige Informatica) - opleiding in het opleidingsveld van het HEAO en de afstemming van de leerstof BI aan de verschillende HEAO's. Hier wordt de aanzet gegeven voor een vernieuwd leerplan voor het BI-onderwijs.

4.2 Nascholing

- De nascholing voor docenten 'beroepsgerichte vakken' wordt gesubsidieerd door NaBoNT (Nascholing Beroepsonderwijs Nieuwe Technologieën). De portefeuillehouder nascholing uit de HOI-stuurgroep heeft regelmatig contact met het projectbureau van NaBoNT.
Op aandringen van het HOI werd het totale subsidiebedrag voor het HEAO door het NaBoNT aanzienlijk verhoogd.
- De werkzaamheden van de portefeuillehouder nascholing waren mede gericht op het selecteren (en initiëren) van goede en zinvolle cursussen. Hiertoe zijn contacten gelegd met tal van opleidingsinstututen. Als resultaat ligt er nu een redelijk uitgebreid cursusprogramma waarbij zekerheid bestaat over de NaBoNT-bijdrage.
- Er is een begin gemaakt met het organiseren van één-daagse workshops, gericht op de toepassing van informatica in de vakgebieden van het HEAO (bijv. recht, commerciële economie). Deze workshops zijn

met name bedoeld voor docenten in deze vakken.

- Het HOI streeft ernaar studentenmateriaal beschikbaar te krijgen voor het onderwijs. Voor nieuwe leerstof kan een docententraining een effectief middel zijn om docenten hiermee vertrouwd te laten worden. Zo is een bestaande workshop informatieplanning aangepast en samen met een studenten-werkboek aan docenten informatiekunde en organisatiekunde aangeboden. Deze workshop is een groot succes gebleken.

4.3 Computerzaken

- In het kader van het INSP (INformatica Stimulerings Plan) is het HEAO-project 'Onderwijsinnovatie door software integratie' uitgevoerd. De deelnemende HEAO's hebben hardware en verschillende soorten softwarepakketten gekregen. Vervolgens heeft uitwisseling van ervaringen en leerstof plaatsgevonden. De portefeuillehouder computerzaken heeft als leider van dit project gefunctioneerd.
- Voor de fusie hadden alle HEAO's de beschikking over een Prime minicomputer. Deze Prime's zijn na de fusie-operatie in eigendom overgedragen aan de hogescholen. Hierbij deed zich het probleem voor dat deze computersystemen al gedeeltelijk afgeschreven waren zonder dat de hogescholen hiervoor geld hadden kunnen reserveren. Vooral door bemoeienis van het HOI heeft het ministerie uiteindelijk toch f 20 miljoen beschikbaar gesteld aan de hogescholen voor de vervanging van deze Prime-systemen.
- De portefeuillehouder zorgt er tevens voor dat nieuwe software-ontwikkelingen onder de aandacht van alle HEAO's worden gebracht. Daarnaast is er een databank opgezet met gegevens over apparatuur en programmatuur op de HEAO's. Er is een netwerk-beheerdersoverleg gestart.

4.4 Overige zaken

- Het HOI organiseert themadagen over INSP-speerpuntprojecten, courseware (COO), actuele onderwerpen, etc.
- Als rechtstreeks communicatiemiddel wordt een Nieuwsbrief verspreid onder alle direct danwel indirect bij het HOI betrokken hogescholen. Ook geeft het HOI een jaarverslag uit.
- Het HOI-secretariaat verzorgt de uitwisseling van stukken die een gemeenschappelijk belang vertegenwoordigen, zoals nascholingsplannen en informatica-beleidsplannen.

5 Wat heeft het HOI bereikt? Een voorbeeld

Een belangrijk 'produkt' van het HOI is een andere denkwijze over het informatiekunde-onderwijs in het HEAO: hierin staat het beroepsprofiel van de afgestudeerde centraal.

Dit leidt tot een fundamenteel andere invulling en werkwijze dan de traditionele benadering vanuit het vak informatica.

De aanzet tot deze andere manier van denken is uit het AIV-project voortgekomen. Naast het projectteam functioneerden in dat AIV-project een tweetal groepen:

- een adviesgroep met vertegenwoordigers van het beroepenveld;
- een klankbordgroep, waarin alle HEAO's door een AIV-docent vertegenwoordigd werden.

De adviesgroep heeft een bijzondere rol gespeeld bij het ontstaan van deze invalshoek van het beroepsprofiel van de afgestudeerde HEAO-er. Steeds weer bleken de vertegenwoordigers van het beroepenveld te praten vanuit werksituaties, waarin een beroep werd gedaan op kennis die in verschillende vakdisciplines opgedaan wordt. De klankbordgroep en het projectteam hebben vervolgens deze visie overgenomen en uitgewerkt.

Het resultaat van dit project is het vernieuwde 'leerplan informatiekunde' geworden (zie hiervoor het artikel 'Een nieuw curriculum voor het HEAO - resultaat van een (unieke) samenwerking', elders in dit congresboek.)

In het consultancy-project (de opvolger van het AIV-project) staat deze filosofie centraal. Het leerplan wordt niet ontwikkeld vanuit de vaksectie, maar in een studierichting, in nauwe samenspraak met docenten uit verschillende vakgebieden die in de betrokken studierichting werken en het beroepenveld.

6 Afsluiting

Op basis van ruim twee jaar functioneren van het HOI zijn een aantal conclusies te trekken:

- Omdat het overleg zich beperkt tot één type onderwijs (het HEAO) kan zeer doelgericht en met een gemeenschappelijk referentiekader worden overlegd. Dit blijkt een grote kracht te zijn. Bovendien is het overleg primair inhoudelijk van aard en worden 'politieke discussies' zoveel mogelijk buiten de deur gehouden.
- Het HOI heeft bereikt dat het schoolmanagement meer aandacht is gaan schenken aan informatica-aangelegenheden. Ook wordt het toepassen ervan meer integraal door verschillende vaksecties heen benaderd.

- Door de samenwerking, met name die op het gebied van leerplanaangelegenheden, ontstaat een grotere samenhang en consistentie op landelijke schaal. Dit komt in het bijzonder naar voren bij de studierichting BI (Bedrijfskundige Informatica).
- Door uitwisseling van informatie en ervaringen kan effectiever worden gewerkt en meer worden bereikt met minder tijd en geld.
- Omdat het HOI alle HEAO's vertegenwoordigt kan t.o.v. subsidiegevers, leveranciers e.d. een sterkere positie worden ingenomen (het 'samen sta je sterk'-principe).
- De gekozen samenwerkingsvorm zal (volgens de betrokkenen bij het HOI) met grote kans op succes in andere schooltype's kunnen worden toegepast.

Noten

[1] Over de auteurs:

Boudewijn Rietveld is als adjunct-directeur werkzaam bij de Hogeschool West-Brabant, sector Economisch Administratief Onderwijs. Hij is tevens voorzitter van het HOI.

Henk Plessius is verbonden aan de Hogeschool voor Economie en Management in Utrecht als docent Informatica.

Voor het HOI behartigt hij de portefeuille Leerplanzaken.

[2] Inlichtingen over het HOI zijn te verkrijgen bij het secretariaat. Het adres is:

Secretariaat HOI

p/a Hogeschool Enschede, sector Economie

Postbus 2611

7500 CP Enschede.

De auteurs bedanken Carla Desain (docente Informatiekunde - Hogeschool West-Brabant, sector EAO) voor het op voortvarende en plezierige wijze verzorgen van de eindredactie van dit artikel.